

HEIMSMÁLINI

MÁL FYRI BURÐARDYGGARI MENNING

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS (SDG)
FØROYSK TÝÐING

FØROYA LANDSSTÝRI
landsstyrid.fo

HEIMSMÁLINI

MÁL FYRI BURÐARDYGGARI MENNING

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS (SDG)

FØROYSK TÝÐING

Útgevvari:
Føroya landsstýri
Tinganes, 100 Tórshavn
info@tinganes.fo • www.landsstyrid.fo
2018

Umbrotið: Grafia
Prent: Estra

ISBN 978-99919-53-33-8

INNIHALD

Inngangur	5
Heimsmálini fyri burðardyggari menning	6
Burðardygg menningarmál	8
Mál 1: Einkí fátækadømi	10
Mál 2: Eingin hungur	14
Mál 3: Góð heilsa og vælferð	18
Mál 4: Dygdargóð útbúgving	24
Mál 5: Javnstøða millum kyn	28
Mál 6: Reint vatn og reinføri	32
Mál 7: Burðardygg orka	36
Mál 8: Sæmiligt arbeiði og búskaparvøkstur	40
Mál 9: Vinna, nýskapan og undirstøðukervi	46
Mál 10: Minni ójavni	60
Mál 11: Burðardyggir býir og býlingar	54
Mál 12: Ábyrgdarfull nýtsla og framleiðsla	58
Mál 13: Veðurlagsátøk	62
Mál 14: Lív í havi	66
Mál 15: Lív á landi	72
Mál 16: Friður, rættvísi og sterkir stovnar	78
Mál 17: Samstarv um heimsmálini	82

INNGANGUR

Í 2015 samtykti Sameindu Tjóðir nýggja stevnuskra fyri burðardyggari menning í heiminum – nevnd *2030 Agenda for Sustainable Development*.

Stevnuskráin inniheldur 17 høvuðsmál og 169 undirmál, sum skulu fremjast í tíðarskeiðnum 2015-2030. Málini seta greiða kós fram ímóti burðardyggari menning til gagns fyri bæði menniskju og náttúru. Endamálið er, at hvørt land sær fremur málini við útgangsstøði í egnum veruleika og raðfestingum. Tey 17 *Sustainable Development Goals*, styt SDG, verða á føroyskum nevnd „heimsmál“ ella „menningarmál“.

Landsstýrið virkar fyri hesi framsókn stevnuskra. Til tað krevst, at vit øll kenna málini og lyfta í felag – myndugleikar, einstaklingar, feløg, felagsskapir og so framvegis. Tí hevur Føroya landsstýri týtt tey 17 málini og 169 undirmálini til føroyskt. Týðingin er gjord við støði í enska upprunatekstinum. Í summun førum eru fremmandarð varðveitt, og í einstakum føri er nýtt orð smíðað; t.d. er týðningarmikla hugtakið “empowerment” týtt til máttmenning. Umframt sjálv málini, er inngangur skrivaður til hvørt høvuðsmál. Hesir inngangir eru skrivaðir við støði í tilfari á Sustainable Development Knowledge Platform hjá ST.

Nærri kunning um arbeiðið hjá landsstýrinum við Heimsmálunum er at finna á heimasíðu landsstýrisins (landsstyrid.fo) og á teirri ensku síðuni (government.fo).

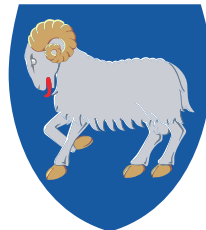
Arbeiðið við Heimsmálunum krevur, at vit bæði taka tøk her á landi og stuðla menning úti í heimi.

Føroya landsstýri

HEIMSMÁLINI

fyrri burðardyggari menning

BURÐARDYGG MENNINGARMÁL

- Mál 1. Gera enda á fátækadæmi í øllum tess líki allastaðni
- Mál 2. Gera enda á hungri, tryggja, at matur er tøkur, bæta um føðslu-
dygd og virka fyrri burðardygum landbúnaði
- Mál 3. Tryggja øllum heilsugott lív og virka fyrri trivnaði fyrri øll í øllum
aldri
- Mál 4. Tryggja øllum inkluderandi og rættvísa dygdargóða útbúgving
og virka fyrri lívlongum læringarmøguleikum fyrri øll
- Mál 5. Fáa í lag javnstøðu millum kynini og máttmenna allar kvinnur og
gentur
- Mál 6. Tryggja øllum, at vatn og reinførisviðurskipti eru í lagi og umsitin
á burðardygum hátt
- Mál 7. Tryggja, at øll fáa álítandi, burðardygga og tíðarhóskandi orku,
sum øll hava ráð til
- Mál 8. At virka fyrri varandi, inkluderandi og burðardygum búskapar-
vøkstri, fullum og úrtøkugóðum virkseimi og sømiligum arbeiði til
øll
- Mál 9. Byggja sterk undirstøðukervi, virka fyrri inkluderandi og burðar-
dyggari ídnaðarmenning og eggja til nýhugsan
- Mál 10. Minka ójavnnað í londum og ímillum lond

-
- Mál 11. Gera býir og búsetingar inkluderandi, tryggar, haldgóðar og burðardyggar
- Mál 12. Tryggja burðardygg nýtslu- og framleiðslumynstur
- Mál 13. Sum skjótast seta í verk bráðneyðug átök at berjast ímóti veðurlagsbroytingum og avleiðingum av teimum*
- Mál 14. Varðveita og á burðardyggan hátt nýta hævini, allan sjógv og sjófeingi til burðardyggar menning
- Mál 15. Verja, endurbæta og virka fyri burðardyggari nýtslu av jarðvístskipanum, á burðardyggan hátt rækja skóg, berjast ímóti oyðimarkarmyndan og steðga og venda landtýningum og lívmargfeldismissi
- Mál 16. Virka fyri friðsomum og inkluderandi samfeløgum fyri burðardyggari menning. Útvega øllum atgongd til rættartrygd og byggja munagóðar, ábyrgar og inkluderandi stovnar á øllum stigum
- Mál 17. Styrkja amboðini at verkseta og stimbra *Heimsfevnandi partalagið fyri burðardyggari menning*

*Viðrúkkandi, at veðurlagssáttmálin hjá ST (UNFCCC) er fremsta altjóða millumstjórnaliga ting, har tingast verður um alheimsliga aftursvarið til veðurlagsbroyting.

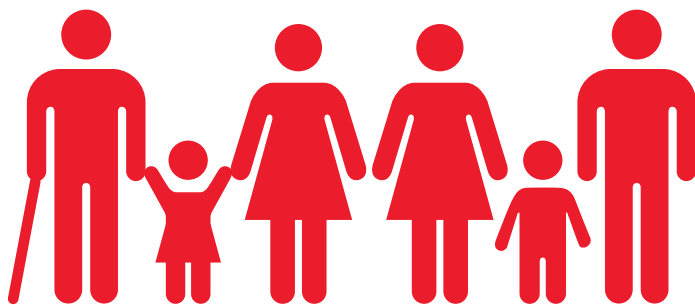
MÁL 1: EINKI FÁTÆKADØMI

Hóast vit kunnu fegnast um, at talið á fólki í fátækadømi er minkað niður í helvt síðan ár 2000, er neyðin framvegis stór – og mett verður, at oman fyri 700 milliónir fólk liva undir altjóða fátækamarkinum. Tørvur er tí á umfatandi átøkum fyri at vaxa um inntøkurnar og steðga neyðini hjá teimum, ið framvegis líða. Framgongdin seinastu árin merkt serliga í Landsynningsasia, men færri glottar eru at hóma í Afrika.

Tørvur á vælfærdartænastum og líknandi skipanum er sera stórur, og slíkar tænar eru ofta neyðugar fyri at minka um ójavnar og fátækadømið hjá børnum, mammum, fólki, ið bera brek, og eldri.

Fátækadømið er ofta størst í økjum, har náttúruvanlukkur raka harðast. Tí bera hesi fólk ofta eisini størstu byrðurnar, tá ið vanlukkur henda, og teimum tørvar hjálp at fáa tryggari bústaðir og betri tilbúgving.

1 EINKI FÁTÆKADØMI

MÁL 1.

Gera enda á fátækadømi í øllum tess líki allastaðni

- 1.1 Fyri 2030 at beina fyri allari ógvisligari fátækt hjá øllum fólki allastaðni, í løtuni at rokna eftir fólki, sum liva av minni enn \$1,25 um dagin
- 1.2 Fyri 2030 at minka við einum helmingi tann partin av monnum, kvinnum og børnum í øllum aldri, sum liva í fátækt í øllum líki samsvarandi allýsingunum fyri einstaka landið
- 1.3 Seta í verk sosialar trygdarskipanir og tiltøk, sum eru hóskandi fyri einstaka landið, fyri øll, her íroknað lágmark, og fyri 2030 skulu hesar skipanir fevna um ein heilt stóran part av teimum fátæku og teimum, sum eru illa fyri
- 1.4 Fyri 2030 at tryggja, at allir menn og allar kvinnur, serliga tey fátæku og tey, sum eru illa fyri, hava sama rætt til búskaparliga tilfeingið og atgongd til grundleggjandi tænar, ognarrætt og ræði á landi og aðrari ogn, arvi, náttúrufrøðing, hóskeiliga nýggja tækni og fíggarligar tænar, sum eisini umfata mikroffinging

-
- 1.5 Fyri 2030 at byggja upp treystið hjá teimum fátæku og teimum í veikari støðu og gera tey minni viðbrekin og ástødd fyri ógvisligum tilburðum, sum tongd eru at veðurlagi og øðrum búskaparligum, sosialum og umhvørvisligum skelkum og vanlukkum
- 1.a Tryggja, at nóg mikið av tilfeingi fæst til vega frá ymiskum keldum, eisini við øktum menningarsamstarvi til tess at fáa til vega nøktandi og kend fíggjarevni til menningarland, serstakliga tey lond, sum minst eru ment, til tess at seta í verk skráir og politikkir fyri at basa fátækt í øllum líki
- 1.b Skapa sterkar politiskar karmar á lands-, økis- og altjóðastigi, grundað á menningarætlanir, sum serliga hava atlit at fátækt og kynsjavnættindum, til tess at stimbra fleiri iløgur í tiltøk, ið skulu beina fyri fátækt

MÁL 2: EINGIN HUNGUR

Stór framgongd hevur verið í arbeiðinum at basa hungri og føðslutroti seinastu árin. Tó er tørvurin størri enn so, og neyðugt er við áhaldandi og miðvísimum arbeiði – serliga í Asia og Afrika – tí framvegis hava umleið 800 milliónir fólk ov lítið at eta.

Hóast vit í Føroyum og Evropa sum heild tosa nógv um ovurfiti, og hagtølini vísa, at umleið 41 milliónir børn undir fimm ár eru ovurfeit, so eru 52 milliónir børn undir 5 ár avmergjað, og 155 milliónir hava fingið skatt vakstrarlag av føðslutroti.

Fyri at basa hungri tørvar okkum burðardyggja matvøruframleiðslu og góðar landbúnaðarskipanir.

2 EINGIN HUNGUR

MÁL 2.

Gera enda á hungri, tryggja, at matur er tøkur, bøta um føðsludygd og virka fyri burðardyggum landbúnaði

- 2.1 Fyri 2030 at enda hungur og tryggja øllum fólki, serstakliga teimum fátæku og fólki, sum er illa fyri, eisini pinkubørnum, atgongd til tryggan, føðslugóðan og nógvan mat alt árið
- 2.2 Fyri 2030 at enda alt føðslutrot, heruppií at rækka altjóða ásettum málum fyri 2025 um vakstartarn og avmergjan hjá børnum undir 5 ára aldur og nækta føðslutørvin hjá hálvaksnum gentum, kvinnum, sum eru við barn ella geva bróst, og eldri fólki
- 2.3 Fyri 2030 at tvífalda landbúnaðarframleiðsluna og inntøkuna hjá smáum matvøruframleiðarum, serliga kvinnum, upprunafólki, familjubøndum, reikandi húsdjórabøndum og útróðarmonnum. Tað verður millum annað gjørt gjøgnum tryggjaða atgongd á jøvnum føti til land, annað framleiðandi tilfeingi og ískoyti, vitan, fíggartænastur, marknaðir og móguleikar fyri virðisøking og við øðrum arbeiði enn landbúnaði
- 2.4 Fyri 2030 at tryggja burðardyggar matvøruframleiðsluskipanir og seta í verk dyggar landbúnaðarmannagongdir, sum økja úrtøku og framleiðslu, sum eru við til at varðveita vistskipanir, sum styrkja evnini

at laga seg eftir veðurlagsbroytingum, ógvisligum veðri, skerpingi, flóð og øðrum vanlukkum og alsamt at bæta lendis- og molddygdina

- 2.5 Fyri 2020 at varðveita íleguymisleikan í sáði, aldam plantum og aldam dýrum og húsdýrum umframt villu sløgunum, tey eru skyld við. Tað verður millum annað gjørt við væl skipaðum og ymisligum sáð- og plantubankum á lands-, økis- og altjóða stigi. Virkað verður fyri, at ágóðar, sum standast av at gagnnýta ílegutilfeingi saman við siðbundnum kunnleika, koma øllum til góðar á rættvísan hátt, sum samtykt er á altjóða stigi
- 2.a Millum annað við vaksandi altjóða samstarvi skulu íløgurnar økjast í undirstøðukervið úti um landið, í landbúnaðargransking og ráðgevatænastur, tæknifrøðiliga menning og ílegubankar til plantur og fenað til at vaksa um framleiðsluførið hjá landbúnaði í menningarlandunum, serstakliga í teimum minst mentu londunum
- 2.b Handilsavmarkingar og avlagingar á heimsins landbúnaðarmarknaðum verða rættaðar og fyrbyrgdar, millum annað við at beina burtur allan útflutningsstuðul til landbúnað og øll útflutningstiltøk við somu ávirkan í samsvari við heimildina í *Doha menningarumfarinum* hjá Heimshandilsfelagsskapinum WTO (Doha Development Round)
- 2.c Tiltøk verða sett í verk fyri at tryggja, at matvørumarknaðir og teirra avleiddu marknaðir virka væl, og lætta um at fáa nóg skjóta atgongd til marknaðarkunning, millum annað um matgoymslur, fyri á tann hátt at avmarka ógvisligu sveiggini í matvøruprísunum

MÁL 3: GÓÐ HEILSA OG VÆLFERÐ

Framvegis doyggja nógvar mammur í barnferð, og enn eru stór øki í heiminum, har oman fyri 8% av børnum doyggja, áðrenn tey fylla fimm ár. Við fleiri útbúnum heilsustarvsfólkum átti at borið til at forðað fyri nógvum av hesum. Tørvurin á upplýsing og hjálp viðvíkjandi fyrirbygging er framvegis stórur, men stór framstig eru hend seinastu árin.

Stór framstig eru gjørd at fyrirbygja og basa HIV/AIDS, tuberkulum, malaria og livrarbruna, men avbjóðingarnar eru framvegis stórar – serliga í þertum av Afrika og Asia. Ein týðandi táttur í at basa sjúkum er at tryggja reint drekkivatn, og har er enn langt á mál.

3 GÓÐ HEILSA OG VÆLFERÐ

MÁL 3.

Tryggja öllum heilsugott líf og virka fyrir trivnaði fyrir öll í öllum aldri

- 3.1 Fyrir 2030 at minka minka talið á mammum, sum doygjga í barnferð, um allan heim til undir 70 fyrir hvørji 100.000 livandi fœdd börn
- 3.2 Fyrir 2030 at gera enda á, at nýfœdd börn og börn undir 5 ára aldur doygjga, tá ið tað kann fyrirbyrgjast, við at öll lond seta sær sum mið at minka deyðatalið á nýfœðingum til í mesta lagi 12 fyrir hvørjar 1.000 livandi nýfœðingar, og deyðatalið á børnum undir 5 ár niður í 25 fyrir hvørji 1.000 livandi fœdd í mesta lagi
- 3.3 Fyrir 2030 at steðga farsóttum sum eyðkvæmi, tuberklum, malaria og øðrum lítið gáaðum tropiskum sjúkum og basa livrarbruna, vatn-bornum sjúkum og øðrum smittandi sjúkum
- 3.4 Fyrir 2030 skal deyðatalið, har fólk doygjga tíðliga sum fylgja av ikki-smittandi sjúkum, skerjast við einum triðingi við fyrirbyrging og viðgerð, og virkað verður fyrir sálarheilsu og vælveru
- 3.5 Meira verður gjørt við at fyrirbyrgja og viðgera rúsevnmisnýtslu, sum fatar um narkotikamisnýtslu og skaðiliga alkoholnýtslu

-
- 3.6 Fyri 2020 skal deyði og læstur, sum stendst av ferðsluvánlukkum, verða skerdur niður í helvt um allan heim
- 3.7 Fyri 2030 verður tryggjað, at øll fáa atgongd til kyns- og nøringarheilsutænastur heruppií barnaavmarking, upplýsing og útbúgving, og at nøringarheilsa verður flættað inn í átaksætlanir og skráir í ymsu londunum
- 3.8 Øll skulu vera fevnd av heilsuskipanum, sum millum annað fevna um fíggarliga váðaverju, atgongd til dygdargóðar grundleggjandi heilsutænastur og atgongd til tryggar, virknar, dygdargóðar, lívsneyðugar og kostnaðarrímiligar heilivágir og koppsetingar
- 3.9 Fyri 2030 skal skerjast í stórum talið av deyðum og sjúkum, ið standast av vandamiklum kemiskum evnum og dálking og eitran av luft, vatni og mold
- 3.a Styrkja arbeiðið at seta í verk rammusáttmálan hjá Heimsheilstovninum WHO um eftirlit við tubbaki í øllum londum, har tað er viðkomandi
- 3.b Gransking í og menning av koppsetingarevnum og heilivági fyri smittandi og ikki smittandi sjúkur, sum fyrst og fremst ávirka menningarland, skal stimbrast. Sleppast má fram at lívsneyðugum heilivági og koppsetingarevnum fyri rímiligan pening í samsvari við *Doha kunngerðina um TRIPS-sáttmálan og almannaheilsu* (Doha Declaration), sum staðfestir rættin hjá menningarlandum til fulnar at nýta greinirnar í sátt-

málanum um *Handilstongd hvarv í lógum um upphavsrætt* (TRIPS Agreement), hvat smidleika viðvikur at verja almannahælsu og serstakliga at útvega øllum atgongd til heilivág

- 3.c Munandi øking í heilsufigging og at útvega, menna, læra og varðveita heilsuarbeidsmegi í menningarlandunum, serstakliga í teimum minst mentu landunum og smáum oyggjaríkjum í menning
- 3.d Øll lond, serstakliga menningarland, skulu styrkja síni evni at fáa ávaringar um heilsuváðar í góðari tíð, at minka um váða og handfara heilsuváða bæði hjá sær sjálvum og á altjóða stigi

MÁL 4: DYGDARGÓÐ ÚTBÚGVING

Mett verður, at umleið 59 milliónir børn, ið hava aldur at ganga í barnaskúla, ganga ikki í skúla. Men tað er ikki einans ein spurningur um at ganga í skúla. Tað hevur eisini týdning at hava dugnaligar lærarar og umstøður annars til at læra – og kanningar vísa, at í fleiri londum fáa millum 40 og 90% av børnum ongantíð grundleggjandi lesiførleika ella grundleggjandi førleika í støddfrøði.

Ávís mynstur um ójavna ganga aftur, tí tað eru oftari gentur, ið ikki ganga í skúla, enn dreingir, og serliga eru tað tey fátæku, ið ikki fara ella sleppa í skúla.

4 DYGDARGÓÐ ÚTBÚGVING

MÁL 4.

Tryggja øllum inkluderandi og rættvísa dygdargóða útbúgving og virka fyri lívlongum læringarmøguleikum fyri øll

- 4.1 Fyri 2030 verður tryggað øllum gentum og dreingjum at fullføra ókeypiss, javnbjódiss og dygdargóðan barnaskúla við viðkomandi og munadyggari læruúrtøku
- 4.2 Fyri 2030 verður tryggað øllum gentum og dreingjum, at tey fáa ment seg sum børn tíðliga, fáa umsorgan og góða undanskúling, so tey eru klár at fara í barnaskúla
- 4.3 Fyri 2030 verður tryggað øllum kvinnum og monnum somu atgongd til dygdargóða tækniliga, vinnuliga og hægri undirvísing, eisini til universitet, fyri sámilligan kostnað
- 4.4 Fyri 2030 vaksa munandi um talið á ungum sum vaksnum, sum hava viðkomandi førleika, heruppií tækniligan og vinnuligan førleika, til arbeiði, sømilig størv og íverksetan
- 4.5 Fyri 2030 verður beint fyri kynsójavna í útbúgving, og tryggað verður teimum viðbreknu, heruppií fólk, ið bera brek, upprunafólk og børn, sum eru illa stødd, somu atgongd til øll útbúgvingarstig og yrkislæru

-
- 4.6 Fyri 2030 skulu øll ungfólk og stórir partur av teimum vaksnu, monnum sum kvinnum, duga at lesa og rokna
- 4.7 Fyri 2030 skulu allir næmingar hava ognað sær tann kunnleika og førleika, sum neyðugur er fyri at virka fyri burðardyggari menning, millum annað við útbúgving um burðardyggan menning og burðardyggan lívsstíl, mannarættindi, javnstøðu millum kynini, frama fyri eini mentan, sum er fyri friði og ímóti harðskapi, fyri alheims borgaraskapi eins og viðurkenning av mentanarligum fjølbroytni og tí íkasti, sum mentan gevur burðardyggari menning
- 4.a Útbúgvingarstovnar verða bygdur og dagfærdir, sum hava fyrilit fyri barnsins tørvi, brekum og kyni, og sum geva øllum eitt trygt, ikki-harðligt, rúmligt og munagott læriumhvørvi
- 4.b Fyri 2020 skal talið av útbúgvingarstudningum til menningarland hækka í stórum um allan heim, serstakliga til tey minst mentu londini, smá oyggjaríki í menning og afrikonsk lond til at sleppa inn á hægri útbúgvingar, til yrkislæru og kunningar- og samskiptistækni, tækniligar, verkfrøðiligar og vísindaligar útbúgvingar í ídnaðarlondum og øðrum menningarlandum
- 4.c Fyri 2030 skal útboðið av útbúnum lærarum vaksa nógv, m.a. ígjøgnum altjóða samstarv um læraraútbúgving í menningarlandum, serstakliga í teimum minst mentu londunum og smáum oyggjaríkjum í menning

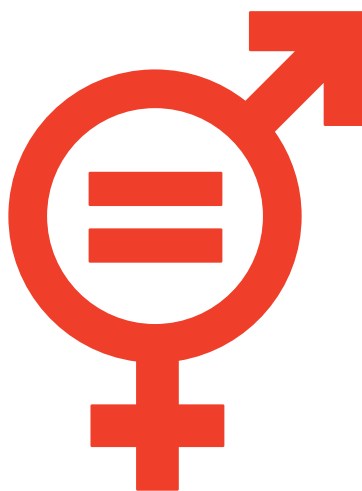
MÁL 5: JAVNSTØÐA MILLUM KYN

Hagtalsliga er framvegis sera stóur munur á kvinnum og monnum – og fyri at javna hetta er tørvur á stórum broytingum og átøkum. Enn er einans ein viðfáningur av t.d. politikarum, stjórum og øðrum leiðarum kvinnur, og kvinnur eru í nógv størri mun enn menn offur fyri harðskapi og drápi – serliga í nærsambondum.

Onnur týðandi javnstøðumál eru t.d., at kvinnur gera munandi meira ólønt arbeiði enn menn; og hóast talið á barnabrúðrum og gentum, ið fáa meiðslað kynsgøgn (FGM), er í minking, eru hetta framvegis álvarsligir trupulleikar.

5

JAVNSTØÐA MILLUM KYN

MÁL 5.

Fáa í lag javnstöðu millum kynini og máttmenna allar kvinnur og gentur

- 5.1 Endi verður gjörður á øllum mismuni allastaðni, sum kvinnur og gentur eru fyri
- 5.2 Beint verður fyri øllum harðskapi ímóti øllum kvinnum og gentum bæði alment og privat, heruppií menniskjahandli og kynsligari og aðrari misnýtslu
- 5.3 Beint verður fyri øllum skaðiligum siðvenjum sum hjúnalagi við børn og tvingsilshjúnalögum, og at gentur verða verða umskornar (female genital mutilation, FGM)
- 5.4 Ólönt røkt og húsligt arbeiði verður viðurkent og virt við at veita almennar tænastr, undirstøðukervi og sosialan verndarpolitikk, og við at virkað verður fyri felags ábyrgd í húsarhaldinum og í húskinum, sum hóskar seg eftir landinum
- 5.5 Kvinnum verður tryggjað fulla og virkna luttøku og somu móguleikar til leiðslu á øllum stigum, har avgerðir verða tiknar í politikki, búskapi og tí almenna

-
- 5.6 Tryggjað verður öllum atgongd til kyns- og næringarheilsu og næringarrættindi, sum semja er um í samsvari við *Skrá hjá altjóða ráðstevnuni um fólkatal og menning (ICPD)* og *Beijing virkispallin* (Beijing Platform for Action) og niðurstøðuskjøluni frá teirra metingar-ráðstevnum
 - 5.a Framdar verða broytingar, sum geva kvinnum somu rættindi til búskaparligt tilfeingi eins væl og atgongd til ognarskap og ræði á jørð og øðrum ognum, fíggarligar tænastr, arv og náttúrutilfeingi í samsvari við lóggávu í landinum
 - 5.b Økja um nýtslu av tækni sum hjálpitól, serliga kunningar- og samskiftistækni, fyri at virka fyri máttmenning av kvinnum
 - 5.c Samtykkja og styrkja skilagóðar politikkir og lóggávu, sum kann handhevjast, og sum virka fyri javnstøðu millum kynini og máttmenning av øllum kvinnum og gentum á øllum stigi

MÁL 6: REINT VATN OG REINFØRI

Umleið 71% av heimsins fólkum hava nú skipaðar og tryggjar vatnveitingar, og umleið 39% hava trygg kloakkviðurskifti. Her er talan um stór framstig, men tað eru serliga tey allarfátækastu og mest viðbreknu, ið enn hava brúk fyri batum. Vatn og kloakkviðurskifti eru eisini millum týðningarmestu fortreytirnar fyri góðum heilsuviðurskiftum og at steðga sjúkum.

Hóast atgongd til vatn er batnað, er nú neyðugt við átøkum fyri at tryggja, at vatnnýtslan er burðardygg. Serliga í Norðurafrika og Vestur-asia er vatnnýtslan oman fyri 60% størri enn tilgongdin av nýggjum feskvatni. Hetta merkir, at hesi øki – og onnur við – eru í stórum vanda fyri at fáa vatntrot í framtíðini.

6 REINT VATN OG REINFØRI

MÁL 6.

Tryggja øllum, at vatn og reinførisviðurskipti eru í lagi og umsitin á burðardyggan hátt

- 6.1 Fyri 2030 skal fáast rímilig atgongd til trygt drekkivatn til øll fyri rímiligan kostnað
- 6.2 Fyri 2030 skal útvegast øllum atgongd til skikkað og rímilig kloakkviðurskipti og reinføri, og skipað vesiviðurskipti við serligum atlitum at tørvinum hjá kvinnum og gentum, ið illa eru stødd
- 6.3 Fyri 2030 skal vatngóðskan betrast við at minka um dálking, steðga dumping av burturkasti og minka sum mest um útlátið av vandamiklum kemiskum evnum og tilfari. Nøgdirnar av óviðgjørðum spillvatni verða skerðar niður í helvt, og og endurframleiðsla og endurnýtsla verður økt nógv um allan heim
- 6.4 Fyri 2030 verður gagnnýtslan av vatni tvørtur um allar geirar økt munandi, og tryggjað verður burðardygg savning og veiting av drekkivatni fyri at basa vatntroti og munandi minka um talið á teimum, sum líða undir vatntroti

-
- 6.5 Fyri 2030 seta í verk samantvinnaðar vatntilfeingisumsitingar á øllum stigum, eisini ígjøgnum samstarv tvørtur um landamørk, har hetta er viðkomandi
 - 6.6 Fyri 2020 verja og endurskapa vistskipanir, tongdar at vatni, sum fevna um fjøll, skóg, mýrilendi, áir, grundvatnsgoymslur og vøtn
 - 6.a Fyri 2030 víðka altjóða samstarvið og stuðulin til menningarland at menna førleikar og evni til at gera vatn- og reinførisætlanir, sum eisini fevna um vatnsavnan, avsalting, vatnnyttu, spillvatnsviðgerð, endurframleiðslu- og endurnýtslutøkni
 - 6.b Stimbra og styrkja luttøkuna í nærsamfeløgum í at menna vatn- og kloakkumsiting

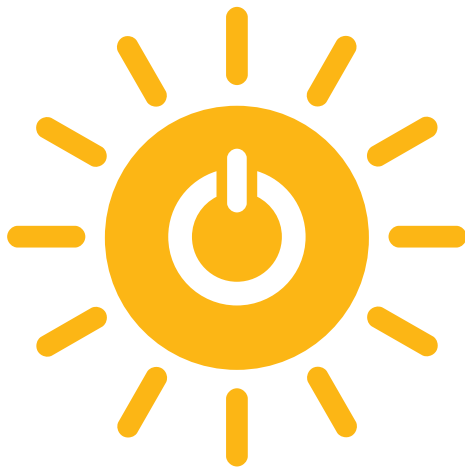
MÁL 7: BURÐARDYGG ORKA

Umleið 85% av fólkum hava nú atgongd til elektriskan streym. Hetta merkir tó, at oman fyri eina milliard fólk framvegis mugu klára seg uttan streym. Helmingurin av teimum er í Afrika sunnan fyri Sahara.

Framleiðslan av burðardyggar orku sum lutfall av samlaðari orkuframleiðslu veksur framvegis bara spakuliga. Serliga er tað orkunýtslan til hita og ferðing, ið er tann stóra avbjóðingin, tí hon telur samanlagt um 80% av orkunýtsluni.

Á okkara leiðum er eitt mál at nýta orkuna munadyggari. Tað vil siga, at vit eiga at betra um orkunýtsluna sum lutfall av BTÚ. Stór framstig eru hend kring heimin, m.a. tí krøv til ídnað og akfør eru herd, men enn er langt á mál.

7 BURÐARDYGG ORKA

MÁL 7.

Tryggja, at øll fáa álitandi, burðardygga og tíðarhóskandi orku, sum øll hava ráð til

- 7.1 Fyri 2030 verður tryggað, at øll fáa atgongd til álitandi og tíðarhóskandi orkuveiting fyri ein rímligan kostnað
- 7.2 Fyri 2030 skal parturin av varandi orku í alheimsliga orkusamansetingini økjast, so tað munar
- 7.3 Fyri 2030 tvífalda ferðina á menningini í orkuvirkni um allan heim
- 7.a Fyri 2030 skal altjóða samstarvið stimbrast fyri at lætta um atgongdina til gransking og tækni til reina orku, heruppií varandi orku, orkuvirkni og framkomnari og minni dálkandi tækni til fossil-brennievni, og fyri at virka fyri ílögum í orkuundirstøðukervi og reina orkutøkni
- 7.b Fyri 2030 skal undirstøðukervið víðkast og tæknin uppstigast fyri at veita tíðarhóskandi og burðardyggar orkutænastur til øll í menningarlandum, serstakliga í teimum minst mentu londunum, smáum oyggjaríkjum í menning og menningarlandum, sum ikki sleppa til sjógv, í samsvari við teirra ymisku stuðulsskipanir

MÁL 8: SØMILIGT ARBEIÐI OG BÚSKAPARVØKSTUR

Seinastu áratíggjuni hava stór framstig verið á nógvum økjum – serliga í teimum fátækastu menningarlandunum. Tað er gleðiligt, at búskaparvøksturin í menningarlandunum framvegis er væl størri enn í ídnaðarlandunum, men tíverri gongur eitt sindur seinni nú enn fyri umleið 10 árum síðani. Talið á børnum í arbeiði er minkað munandi og minkaði við umleið einum triðingi frá 2000 til 2012. Men tað er ræðandi, at meiri enn helvtin av barnaarbeiðarum fremur vandamikið arbeiði. Tað elvir til stúran, at ungdómsarbeiðsloysið er sera høgt nógvastaðni.

8 SØMILIGT ARBEIÐI OG BÚSKAPAR- VØKSTUR

MÁL 8.

At virka fyrri varandi, inkluderandi og burðardyggu búskaparvækstri, fullum og úrtökugóðum virksemi og sémiligum arbeiði til øll

- 8.1 Árligi búskaparvæksturinn fyrri hvønn íbúgva skal haldast í samsvari við tjóðarligar umstøður og, serliga, halda í minsta lagi 7 prosent árligan vøkstur í bruttotjóðarúrtøku í teimum minst mentu londunum
- 8.2 Hægri búskaparligt framleidnisstig skal røkkast við ymisleika, tøkniligari uppstigan og nýhugsan, millum annað við at leggja dent á geirar, sum skapa stór virði og eru arbeiðskrevjandi
- 8.3 Virkað verður fyrri menningarfrémjandi politikku, ið stuðla framleiðsluvirksemi, geva sémilig arbeiðspláss, stimbra íverksetan, skapanarevni og nýhugsan og virka fyrri at formalisera og fáa mikro-, smáar og miðalstórar fyrirkur at vaksna, millum annað við at tær sleppa fram at figgarligum tænastrætingum
- 8.4 Fram til 2030 í vaksandi mun at bæta um munadygd í tilfeingi um allan heim, tá talan er um bæði nýtslu og framleiðslu og stremba

eftir at loysa búskaparligan vöxtur frá umhvervisoyðingum í samsvari við *10 ára Rammuskránnu fyrir burðardyggja nýtslu og framleiðslu* (10YFP) við ídnaðarlöndunum á odda

- 8.5 Fyri 2030 skal úrtøkugott arbeiði vera til allar hendur og sømilig störv vera til allar kvinnur og menn, eisini ung fólk og fólk, ið bera brek, og sama løn skal vera fyri arbeiði, sum hevur sama virði
- 8.6 Fyri 2020 skal lutfallið av ungdómi, sum ikki er í arbeiði, undir útbúgving ella í læru, minkast munandi
- 8.7 Munadygg átøk verða sett í verk beinanvegin til tess at beina fyri tvingsilsarbeiði, nútíðar trælahaldi og menniskjahandli og fyri at tryggja bann ímóti og beina fyri ringasta barnaarbeiði, sum eisini fevnir um at útvega og brúka barnahermenn, og beina fyri barnaarbeiði í øllum líki fyri 2025
- 8.8 Rættindi arbeiðstakaranna skulu verjast, og virkað verður fyri einum tryggum og stöðugum arbeiðsumhvøvi fyri allar arbeiðstakarar, eisini gestaarbeiðarar, serliga kvinnuligar gestaarbeiðarar og tey, sum virka undir ótryggum arbeiðskorum
- 8.9 Fyri 2030 skulu politikkir orðast og setast í verk at fremja burðardyggja ferðavinnu, ið skapar arbeiðspláss og fremur mentan og vørun á staðnum
- 8.10 Styrkja evnini hjá innlendis fíggarstovnum at virka fyri og betra atgongdina hjá øllum til bankar, tryggingar og fíggartænastur

-
- 8.a Økja um menningarhjálp, ið er knýtt at at handli (Aid for Trade), serliga til tey minst mentu londini, millum annað ígjøgnum tann *Styrkta samskipaða karmin um handilstongda fakliga hjálp til tey minst mentu londini* (Enhanced Integrated Framework for Trade-Related Assistance for the Least Developed Countries, stytt EIF)
- 8.b Fyri 2020 skal ein heimsumfatandi ætlan mennast og setast í verk fyri at fáa ung í arbeiði, og *Alheims arbeiðssáttmálin* (Global Jobs Pact) hjá Altjóða arbeiðsfelagsskapinum (ILO) verður settur í gildi

MÁL 9: VINNA, NÝSKAPAN OG UNDIRSTØÐUKERVI

Um vit vilja lyfta tey fátækastu og tey, ið hava størri avbjóðingar, er neyðugt við stórum ílögum. Í nógvum førum, har møguleiki er fyri stórum vinnufremjandi ílögum, ið kunnu skapa arbeiði og framburð, er trupulleikin, at undirstøðukervið er ov illa útbyggt. Tí hava serliga minst mentu londini tørv á stórum ílögum og góðum samstarvi.

Sum tøkniliga menningin hevur tikið dik á seg, eru nógvar forðingar, ið fyrr vóru, ikki longur so stórar. Samskiptismøguleikarnir eru nógv betri nú enn fyri fáum árum síðani orsakað av tøkniligum framstigum – í 2015 búðu umleið 69% av heimsins íbúgvum í økjum, sum høvdu fartelesonnet.

9 VINNA, NÝSKAPAN OG UNDIRSTØÐUKERVI

MÁL 9.

Byggja sterk undirstöðukervi, virka fyrir inkluderandi og burðardyggarar ídnaðarmenning og eggja til nýhugsan

- 9.1 Ment verða dygdargóð, álítandi, burðardygg og harðfær undirstöðukervi, eisini ókis- og undirstöðukervi tvörtur um mörk, fyrir at stuðla búskaparligari menning og menniskjaligum trivnaði við denti á rættvísa atgongd fyrir öll fyrir ein rímiligan kostnað
- 9.2 Virkað verður fyrir inkluderandi og burðardyggarar ídnaðargerð og at hækka í stórum partin hjá ídnaðinum av arbeidsplássum og brutto-tjóðarúrtöku fyrir 2030 í samljóði við umstöðurnar í landinum. Í teimum minst mentu londunum skal hesin parturin tvíaldast
- 9.3 Virkað verður fyrir, at smáar ídnaðarfyrirtekur og aðrar fyrirtekur, serliga í menningarlandum, sleppa betur fram at fíggjartænastrum, heruppií lán ella kreditt, og at tær verða betur flættaðar inn í virðisketur og marknaðir
- 9.4 Fyrir 2030 skal undirstöðukervið betrast og ídnaðir uppstigast fyrir at gera tey burðardygg, við enn munadyggari tilfeingisnýtslu og meiri nýtslu av reinari og umhvørvisvinaligari tækni og ídnaðarligum tilgongdum. Öll lond skulu virka í samsvari við ta orku og teir færleikar, tey hava

-
- 9.5 Vísindalig gransking skal styrkjast, og tækniligu avriksevnini í ídnaðargeiranum í øllum londum, serstakliga í menningarlandunum, skulu betrast við millum annað fyrri 2030 at stimbra nýskapan og vaksa munandi um talið á teimum, ið arbeiða við gransking og menning fyrri hvørja milliún íbúgvar, eins og peningin, ið alment og privat verður brúktur til gransking og menning
- 9.a Lætta um at menna burðardygg og harðfør undirstøðukervi í menningarlandum við at økja fíggarligan, tækniligan og fakligan stuðul til lond í Afrika, til tey minst mentu londini, til menningarland, sum ikki sleppa til sjógv, og til smá oyggjaríki í menning
- 9.b Stuðla heimligari tækniligari menning, gransking og nýskapan í menningarlandum, millum annað við at tryggja eitt stimbrandi politiskt umhvørvi fyrri millum annað ídnaðarligt fjølbroytni og virðisøking á vørur
- 9.c Økja munandi um atgongdina til kunningar- og samskiptistækni, og strembað verður eftir at veita øllum atgongd til internet fyrri rímiligan kostnað í teimum minst mentu londunum fyrri 2020

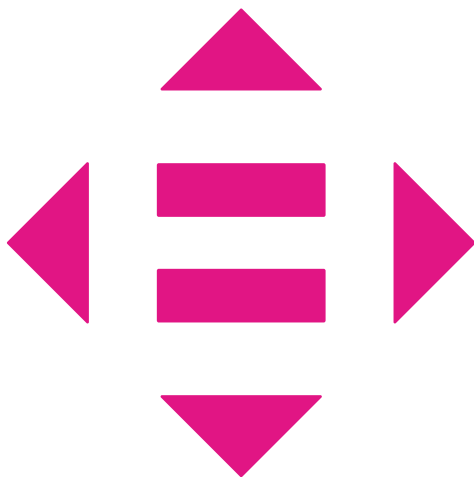
MÁL 10: MINNI ÓJAVNI

Alsamt fleiri fátæk lond og menningarlond hava fingið betri atgongd til marknaðir, tí tollforðingar støðugt verða tiknar burtur. Hetta hevur stóran týdning fyri kappingarførið og møguleikarnar at skapa vøksur. Heimsrákið, har inntøkur so líðandi skifta frá arbeiði til kapital, hevur tó við sær vanda fyri, at ójavnin veksur.

Málið er, at inntøkuvøksurin fyri fátækastu 40% av fólkunum í øllum londum skal vera størri enn miðal inntøkuvøksurin í hvørjum landi sær.

Eitt týðandi amboð í at styrkja støðuna hjá veikastu borgarunum og hjá teimum minst mentu londunum er, at menningarhjálp verður latin á ein skipaðan hátt við greiðum raðfestingum.

10 MINNI ÓJAVNI

MÁL 10.

Minka ójavnað

Í londum og ímillum lond

- 10.1 Fyri 2030 skal ein stigvísur inntøkuvøkstur fyri tey lægstu 40 prosentini av íbúgvunum verða rokkin og hildin, sum er hægri enn landsmiðaltalið
- 10.2 Fyri 2030 skal sosial, búskaparlig og politisk inklusjón fyri øll máttmennast og stimbrast, sama hvør aldur, kyn, brek, rasa, etnisitetur, uppruni, átrúnaður, fíggarlig støða ella onnur støða er
- 10.3 Somu móguleikar verða tryggjaðir, og ójavnar í úrtøku verða skerdir millum annað við at strika lógir, politikkir og siðir, ið elva mismun, og virkað verður fyri gagnligari lóggávu, politikki og atgerðum at ganga hesum á mæti
- 10.4 Seta í verk politikkir, serliga búskapar-, lønar- og sosialpolitikkir, og so í vaksandi mun rækka størri javnað
- 10.5 Betra um reglur fyri og eftirlit við heimsfevnandi fíggarjarmarknaðum og -stovnum, og styrkja íverksetanina av slíkum reglugerðum
- 10.6 Menningarlondini skulu tryggjast betri umboðan og rødd, har avgerðir verða tiknar í altjóða búskapar- og fíggarstovnum fyri at fáa munadyggari, meira álítandi, ábyrgar og løgfestar stovnar

-
- 10.7 Lætta um skipaða, tryggja, regluliga og ábyrgðarfulla fólkaflýting og flytferi hjá fólki, millum annað við at seta í verk skipaðar og vælumsitnar politikkir fyri flyting um landamørk
- 10.a Aðalreglurnar um serligt og ymisligt atlit at menningarlandum, serstakliga teimum minst mentu londunum, verða settar í verk í samsvari við avtalur hjá Heimshandilsfelagsskapinum WTO
- 10.b Eggjað verður til almennan menningarstuðul og fíggarliga tilfærslu, eisini við beinleiðis íløgum, til lond, har tørvurin er størstur, og serstakliga til tey minst mentu londini, tey afrikonsku londini, smá oyggjaríki í menning og menningarland, sum ikki sleppa at sjógvi. Veitingar og íløgur skulu verða gjørðar í samsvari við landsætlanir og skráir í menningarlandunum
- 10.c Fyri 2030 skal kostnaður í sambandi við peningaflytingar frá útlendskum arbeiðsfólki minka til undir 3 prosent, og beint verður fyri peningaflutningsleiðum, sum kosta meiri enn 5 prosent

MÁL 11: BURÐARDYGGIR BÝIR OG BÝLINGAR

Rákið, har fólk flyta úr bygdum í býir, hevur tikið dik á seg seinastu áratíggjuni og heldur á. Nú býr oman fyri helvtin av heimsins íbúgvum í býum. Hetta leggur stórt trýst á undirstøðukervi, býarplanlegging og javnvágna millum útboð og eftirspurning. Hóast lutfalsliga færri fólk búgva í slummi enn fyri fáum árum síðani, so er talið hægri orsakað av stóra fólkavækstrinum í býum. Stóri býarvæksturin hevur eisini við sær, at økini kring býirnar verða tikin til búsetingar ella tænastrur, og dálking gerst ein alsamt størri trupulleiki.

Heimsmálini snúgva seg tí m.a. um at fáa bøtt lívskorini í slummøkjum, og tørvur er á skipaðari og munadyggari býarplanlegging. Vit arbeiða tí fyri, at øll skulu hava skipað vatn- og kloakkviðurskifti, burðardyggar samferðsluskipanir og tryggja og góðan bústað. Samstundis er neyðugt at verja náttúruna og viðbrekin øki.

11 BURÐARDYGGIR BÝIR OG BÝLINGAR

MÁL 11.

Gera býir og búsetingar inkluderandi, tryggar, haldgóðar og burðardyggar

- 11.1 Fyrí 2030 skal øllum verða tryggjað atgongd til skikkaðar og tryggar bústaðir og grundleggjandi tænastr fyri rímiligan kostnað; og fátækra býlingar verða betraðir
- 11.2 Fyrí 2030 skal øllum verða tryggjað atgongd til tryggar, atkomiligar og burðardyggar flutningsskipanir fyri ein rímiligan kostnað, so ferðslutrygdin verður økt, serliga við at byggja út almennar flutningstænastr við serligum atliti at tørvinum hjá teimum, sum illa eru stødd, kvinnum, børnum, fólkum, ið bera brek, og teimum eldru
- 11.3 Fyrí 2030 skal styrkjast um inkluderandi og burðardygga býarmenning og førleikan at gera luttakandi, samantvinnnaðar og burðardyggar bústaðarætlanir og -umsitingar í øllum londum
- 11.4 Átøkini at verja og tryggja heimsins mentanar- og náttúruarv skulu styrkjast
- 11.5 Fyrí 2030 skal talið á deyðum og teimum, ið rakt verða av vanlukkum, minka í stórum eins og beinleiðis búskaparligur missur í mun til heimstjóðarúrtøku, eisini vanlukkum í sambandi við vatn, við áherðslu á at verja tey fátæku og fólk, ið eru illa stødd

-
- 11.6 Fyri 2030 skal skaðiliga umhvørvisávirkanin fyri hvønn íbúgva frá býum minka millum annað við at gáa serliga um luftgóðsku og umsiting av húsarhalds- og øðrum burturkasti
- 11.7 Fyri 2030 skal øllum verða útvegað atgongd til trygg, inkluderandi og atkomilig, grøn og almenn øki, serstakliga fyri kvinnur og børn, eldri fólk og fólk, ið bera brek
- 11.a Stuðla góðum búskaparligum, sosialum og umhvørvisligum sambondum millum býir, býarútjaðarar og smápláss við at styrkja lands- og økismenningarætlanir
- 11.b Fyri 2020 skulu vera nógv fleiri býir og búsetingar, ið taka undir við og seta í verk samantvinnaðar politikkir og ætlanir, sum miða eftir inklusjón, tilfeingisgagnnýtslu, mótvirkan og tillagingum til veðurlagsbroytingar, mótstøðuføri ímóti vanlukku, og sum menna og seta í verk heildarmyndaða vanlukku-váðastýring á øllum stigum í samsvari við *Sendai rammusáttmálan um vanlukkuváðaskerjing 2015–2030* (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction)
- 11.c Stuðla teimum minst mentu londunum við millum øðrum fíggarligari og tækniligari hjálp at byggja burðardyggar og harðførar bygningar við tilfari, sum fæst á staðnum

MÁL 12: ÁBYRGDARFULL NÝTSLA OG FRAMLEIÐSLA

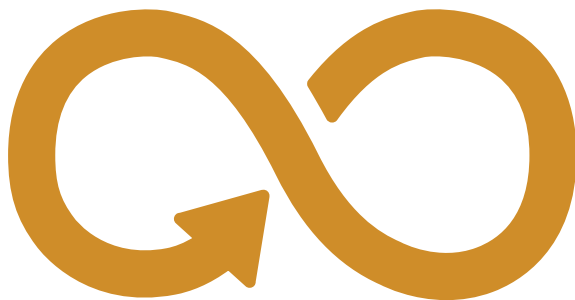
Búskaparligur framburður byggir á framleiðslu av vörum og tænastrum. Men um menningin skal vera burðarbygg og vökturin ábyrgdarfullur, er neyðugt, at vit avmarka nýtsluna av ráevnum og vandamiklum evnum eins og spill og dálking.

Materiella slóðin (serliga í sambandi við framleiðslu) er vöksin nakað í menningarlandunum, men er framvegis væl størri í teimum meiri framkomnu londunum. Hinvegin er materiella nýtslan fyrri hvønn íbúgva í heiminum minkað nakað farnu árin, hóast hon er vöksin nakað í menningarlandunum. Stóra ídnaðarmenningin í Asia eigur stóran lut í hesum.

Tað er gleðiligt, at alsamt fleiri lond taka undir við og gera skipanir fyrri at fylgja altjóða avtalum um dálking og nýtslu av vandamiklum tilfari.

12 ÁBYRGDARFULL NÝTSLA OG FRAMLEIÐSLA

MÁL 12.

Tryggja burðardygg nýtslu- og framleiðslumynstur

- 12.1 Seta í verk *10 ára Rammusáttmálan um burðardygg nýtslu- og framleiðslumynstur* (10YFP). Øll lond fara til verka við idnaðarlondunum á odda við fyriliti fyrir menning og førimuni í menningarlondunum
- 12.2 Fyri 2030 skal burðardygg umsiting og munadygg nýtsla av náttúru-tilfeingi fáast at virka
- 12.3 Fyri 2030 skal matoyðsl minka niður í helvt fyri hvønn íbúgva um allan heim á smáhandils- og brúkarastigi, og matmissur í framleiðslu- og veitingarketunum skal eisini minka, millum annað t.á ið heystað verður
- 12.4 Fyri 2020 skal fáast í lag umhvørvisliga haldgóð umsiting av kemisk-um evnum og øllum spillevnum alla lívsringrásina hjá evnunum í samsvari við samtyktar altjóða skipanir, og útlátið út í luft, vatn og jørð skal minka í stórum fyri at avmarka skaðiligu ávirkan teirra á fólkaheilsu og umhvørvið
- 12.5 Fyri 2030 skal alt burturkast, ið framleitt verður, skerjast í stórum við fyrirbygging, skerjingum, endurframleiðslu og endurnýtslu

-
- 12.6 Eggjað verður felögum, serliga stórum og tvørlandafelögum, til at taka í nýtslu burðardyggar mannagongdir og at flætta kunning um burðardygd inn í fráboðanarringsirnar
 - 12.7 Virkað verður fyri almennum útveganarmannagongdum, sum eru burðardyggar, í samsvari við politikkk og raðfestingar hjá londunum
 - 12.8 Fyri 2030 verður tryggjað, at fólk allastaðni hava viðkomandi kunning um og ans fyri burðardyggari menning og lívsstíli í samljóði við náttúruna
 - 12.a Stuðla menningarlandum í at styrkja vísindaligu og tækniligu evnini at flyta seg nærri burðardyggari nýtslu- og framleiðslumynstrum
 - 12.b Menna og seta í verk amboð at hava eftirlit við, hvussu burðardygg menning ávirkar burðardygga ferðavinnu, sum skapar størv og fremur mentan og vørur í landinum
 - 12.c Stuðul til gagnlítill fossil-brennievni, sum eggjar til oyðsl, verður skerdur við at taka burtur marknaðaravlagingar, alt eftir landsins umstøðum, millum annað við at umskipa skattareglur og at avtaka skaðiligar stuðulsskipanir, har slíkar finnast, fyri at endurspegla tað árin, tey hava á umhvørvið. Hetta verður alt gjørt við fullum fyriliti fyri tí serliga tørv og teimum umstøðum, menningarlandini hava, og fyri at avmarka ta skaðiligu ávirkan, tað kann hava á teirra menning, á ein hátt, ið verjir tey fátæku og tey samfeløgini, ið verða ávirkað

MÁL 13: VEÐURLAGSÁTØK

Veðurlagsbroytingar verða sæddar sum størsta hóttanin og forðingin fyri áhaldandi menning. Tí verður mett neyðugt at bera skjótt at í roynd at avmarka avleiðingarnar. Mett verður, at veðurlagsbroytingarnar gera sítt til, at náttúruvanlukkur verða alsamt ógvusligari og títtari. Millum londini í størstum vanda eru minst mentu londini, ið ofta eru smá oyggjalond, ið kunnu verða hart rakt, um vatnstøðan hækkar, ella ógvusligt ódnarveður herjar.

Átøkini, ið víst verður á, eru m.a. at byggja víðari á París-avtaluna og at styrkja tilbúgvingina og mótstöðufærið móti náttúruvanlukkum og øðrum umhvørvisvandum.

Grunnar eru stovnaðir, ið skulu hjálpa fátækastu londunum at fáa fígging til bráðneyðug átøk. Neyðugt er, at londini, ið eru best fyri, stuðla hesum grunnum.

13 VEÐURLAGSÁTØK

MÁL 13.

Sum skjótast seta í verk átök at berjast ímóti veðurlagsbroytingum og avleiðingum av teimum*

- 13.1 Styrkja mótstøðumegina og evnini at laga seg eftir veðurlagstengdum váðum og náttúruvanlukkum í øllum londum
- 13.2 Flætta tiltøk í sambandi við veðurlagsbroytingar inn í landspolitikk, ætlanir og skipanir
- 13.3 Bøta um undirvísing, kunning og evni hjá fólki og myndugleikum at mótvirka, laga seg eftir og avmarka skaða av veðurlagsbroytingum og at kunna ávara í góðari tíð
- 13.a Seta í verk tað, sum ídnaðarlond hava bundið seg til at fremja við *Veðurlagssáttmálanum hjá ST (UNFCCC)*, sum er, at tey í felag útvega USD 100 milliardir árliga fyri 2020 frá øllum keldum. Hetta fyri at nækta tann tørv, menningarlond hava, tá talan er um atgerðir at minka um árin, og hava gjøgnumskygni í íverksetanini og til fulnar fáa *Grøna veðurlagsgrunnin (Green Climate Fund)* at virka við at kapitalisera hann sum skjótast.

-
- 13.b Fremja mekanismur, sum bøta um førleikan at skipa fyri virkisørum ætlanum og umsitingum, sum hava samband við veðurlagsbroytingar í teimum minst mentu londunum og smáum oyggjaríkjum í menning, m.a. við serligum denti á kvinnur, ungfólk og staðheft samfeløg og samfeløg, ið tykjast sett til viks

*Viðurkennandi, at *Veðurlagssáttmálin hjá ST (UNFCCC)* er fremsta altjóða millumstjórnaliga ting, har tingast verður um alheimsliga aftursvarið til veðurlagsbroyting.

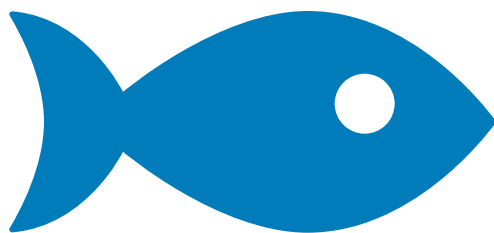
MÁL 14: LÍV Í HAVI

Stór framstig hava verið seinastu áratíggjuni í at verja havið og havumhvørvið. Men hesi framstig eru hótt av veðurlagsbroytingum, at havið gerst súrari, ovurfisking og havdálking.

Mett verður, at álvarsliga afturgongdin av fiskastovnum er steðgað, soleiðis at lutfallið av fiskastovnum, ið ikki vórðu fiskaðir burðardygt, nú er í eini fastari legu og umleið 30%. Nú snýr tað seg um at fáa skipað fiskiskapin á lívfrøðiliga burðardyggan hátt fyri at verja teir stovnar, ið enn eru væl fyri, og geva niðurfiskaðum stovnum møguleika at koma fyri seg.

Enn eru stór havøki, har djóralívið er oytt ella í vanda orsakað av ovurstóru nøgdunum av føðsluevnum frá landbúnaðinum, ið hevur við sær av nógvan plantuvækstur og súrevnistrot.

14 LÍVÍ HAVI

MÁL 14.

Varðveita og á burðardyggan hátt nýta hævini, allan sjógv og sjófeingi til burðardyggna menning

- 14.1 Fyri 2025 skal forðast fyr og munandi minkast um alla havdálking, serliga dálking frá virksemi á landi, íroknað burturkast á sjónum og dálking frá taðevnum
- 14.2 Fyri 2020 skulu vistskipanir í hævum og fram við strendur verða vardar og umsitast á burðardyggan hátt fyr at sleppa undan munandi skaðiligari ávirkan millum annað við at styrkja teirra mótstøðuføri. Gera átøk at fáa tær endurskaptar til tess at fáa sunn og úrtøkugóð hæv
- 14.3 Havsúrigan skal minkast, og lagt verður eftir ávirkanini frá súrgan, millum annað við meiri vísindaligum samstarvi á øllum stigum
- 14.4 Fyri 2020 skal fiskiskapur verða væl skipaður og endi verða gjørdur á ovurfiskiskapi, ólógligari, ófráboðaðari og óskipaðari fiskiveiðu og oyðandi veiðiháttum. Settar verða í verk vísindaliga grundaðar umsitingarætlanir til tess at fáa fiskastovnar at koma fyr seg aftur skjótast gjørligt, og í minsta lagi upp til eitt støði, har teir kunnu ala av sær burðardyggna veiðu, mett eftir teirra lívfrøðiligu serkennum

-
- 14.5 Fyri 2020 skulu í minsta lagi 10 prosent av øllum stranda- og havleiðum verða vard í samsvari við lands- og altjóða lóg og grundað á bestu tøku vísindaligu vitanina
- 14.6 Fyri 2020 skal ávísur stuðul til fiskivinnuna, sum ger sítt til at eggja til ovurorku og ovurfisking, verða bannaður. Beint verður fyri stuðulsskipanum, sum eggja til ólógligan, ófráboðaðan og óskipaðan fiskiskap, og nýggjur stuðul av slíkum slagi verður ikki innførdur. Alt hetta viðurkennandi, at hóskandi og munadygg, serstøk og ymisk viðgerð fyri menningarland og tey minst mentu londini skal vera ein samskipaður táttur í fiskivinnustuðulssamráðingum hjá Heimshandilsfelagsskapinum (WTO)*
- 14.7 Fyri 2030 økja búskaparligu fyrimunirnir til smá oyggjariki í menning og tey minst mentu londini frá burðardyggari nýtslu av havfeingi, millum annað við burðardyggari umsiting av fiskivinnu, alivinnu og ferðavinnu
- 14.a Økja vísindaliga kunnleikan, menna granskingarførleikar og flyta øðrum havtøknifrøði við atliti at *Intergovernmental Oceanographic Commission Criteria and Guidelines on the Transfer of Marine*

*Hædd verður tikin fyri áhaldandi samráðingum í Heimshandilsfelagsskapinum, *Doha menningardagsskránni* (Doha Development Agenda) og *Hong Kong ráðharrafyrisetninginum* (Hong Kong ministerial mandate)

Technology til tess at bæta um heilsustøðuna í hævunum hævunum og økja um íkastið, sum havsins lívfrøðiliga margfeldið gevur menningini av menningarlandum, serstakliga smáum oyggjaríkjum í menning og teimum minst mentu londunum

14.b Veita smáútróðri atgongd til havfeingi og marknaðir

14.c Økja verju og burðardyggja nýtslu av hævunum og teirra tilfeingi við at seta í verk altjóða lóg, sum hon sæst í ST-havráttarsáttmálanum (UNCLOS), sum setur lógarkarmin um at varðveita og nýta hævini og teirra tilfeingi á burðardyggan hátt, sum nevnt í grein 158 í “The Future We Want”

MÁL 15: LÍV Á LANDI

Tað hevur stóran týdning at verja landøki, tí avskóging, dálking, vaksandi býir, landbúnaður og veiða leggja stórt trýst á okkara landumhvørvi. Umleið 15% av lendi er nú roknað sum vart øki. Tað hevur eydnast at steðga ógvusligu avskógingini, soleiðis at oman fyri 30% av landøki enn er skógur.

Ein av størstu avbjóðingunum er oyðimarkarmyndan, og at landøki geva minni av sær. Mett verður, at burðardygg nýtsla og umsiting av lendi kann bjarga lívi og virki hjá umleið einari milliard fólku.

Margfeldið av djórum og plantum er í minking, og tí er neyðugt at tryggja betri umsiting av lendi (t.d. við friðing), at avmarka dálking og at steðga ránsveiðu.

15 LÍV Á LANDI

MÁL 15.

Verja, endurbæta og virka fyri burðardyggari nýtslu av jarðvístskipanum, á burðardyggan hátt røkja skóg, berjast ímóti oyðimarkarmyndan og steðga og venda landtýningum og steðga lívmargfeldismissi

- 15.1 Fyri 2020 at tryggja varðveitslu, endurskapan og burðardyggja nýtslu av vístskipanum á landi og í feskvatni og teirra veitingum, serstakliga skógum, mýrilendi, fjøllum og turrilendi, í samsvari við skyldur sambært altjóða avtalum
- 15.2 Fyri 2020 at virka fyri at seta í verk burðardyggja umsiting av skógi av øllum slag, steðga skógartýning, endurskapa skaddan skóg og í stórum gróðurseta og endurplanta skóg um allan heim
- 15.3 Fyri 2030 at basa oyðimarkarmyndan, at endurbæta oyðilagt lendi og mold, eisini lendi, sum ávirkað er av oyðimarkarmyndan, skerpingi og floymi, og stremba eftir at fáa í lag ein heim, sum er í javnvág, tá talan er um landtýning

-
- 15.4 Fyri 2030 at tryggja, at fjallavistskipanir verða varðveittar, eisini teirra lívmargfeldi, fyri at bæta um teirra evni at geva sítt alneyðuga íkast til burðardyggja menning
- 15.5 Sum skjótast at fara undir týðandi tiltøk at tálma oyðingini av natúrligum bú- og gróðrarøkjum, steðga lívmargfeldismissi og fyri 2020 at verja og forða fyri, at hótt sløg verða týnd
- 15.6 Fáa í lag rættvíst og rímiligt býti av fyrimunum, ið standast av at gagnnýta ílegutilfeingi, og virka fyri hóskiligari atgongd til slíkt tilfeingi, sum ásett er í altjóða avtalum
- 15.7 Fara beint til verka at gera enda á ólógligari veiðu og ólógligum handli við vardum plantu- og djórasløgum og taka upp spurningin um eftirspurning og útboð av ólógligum vørum úr villini tilfeingi
- 15.8 Fyri 2020 at seta í verk tiltøk at fyribygja og í stórum skerja ávirkanina av innræsnium fremmandum plantu- og djórasløgum á land- og vatnvistskipanir og fáa tamarhald á ella beina fyri teimum
- 15.9 Fyri 2020 at flætta virði í vistskipanum og lívmargfeldi upp í lands- og staðbundnar ætlanir, í menningartilgongdir, í átaksætlanir at minka um fátækt og í greiningar
- 15.a Fáa til vega og økja munandi um fíggjarliga tilfeingið frá øllum keldum at varðveita og á burðardyggan hátt nýta lívmargfeldi og vistskipanir

-
- 15.b Fáa til vega munandi tilfeingi frá øllum keldum og á øllum stigum at fígga burðardyggja skógarumsiting og at tilstuðla menningarlonðum væl til at fremja slíka umsiting, millum annað fyri at varðveita og endurplanta skóg
 - 15.c Økja stuðulin um allan heim til átøk at berjast ímóti ólógligari veiðu og ólógligum handli við vardum djóra- og plantusløgum, millum annað við at styrkja evnini hjá staðbundnum samfeløgum at søkja og halda seg til burðardyggar starvs- og vinnumøguleikar

MÁL 16: FRIDUR, RÆTTVÍSI OG STERKIR STOVNAR

Øll ynskja vit okkum eitt gott lív í friði og frælsi. Samlaðu hagtølini seinastu árin vísa eisini batar á nógvum økjum, men enn er sera langt á mál.

Um vit ynskja at tryggja rættindi og rættvísa viðferð, hevur tað stóran týðning, at fólk vera viðurkend og skrásett. Men umleið ein fjórðingur av børnum eru framvegis ikki skrásett, tá tey fylla 5 ár. Mett verður, at umleið 30% av fangum hava ongantíð fingið nakran dóm, og rættarskipanir eru ofta sera veikar ella ójavnar. Álit á politiskar og embætisligar myndugleikar er sera lágt í nógvum londum, og mutur er ein álvarsligur trupulleiki.

Framvegis verða nógv fólk dripin í kríggi og ófriði – og nógv fólk eru offur fyri morði og øðrum harðskapi. Í nógvum londum er meir enn helvtin av børnum millum 1 og 14 ár fyri líkamligum ella sálarligum harðskapi heima – tí ofta verður slík revsing brúkt í uppalingini.

Hóast lógir og reglur um pressufrælsi gerast vanligari og meiri útbreiddar, økist talið á journalistum, ið verða dripinir.

Ein glotti er, at alsamt fleiri lond hava stovnar, ið virka fyri mannarættindum.

16 FRIDUR, RÆTTVÍSI OG STERKIR STOVNAR

MÁL 16

Virka fyri friðsomum og inkluderandi samfeløgum fyri burðardyggari menning. Útvega øllum atgongd til rættartrygd og byggja munagóðar, ábyrgar og inkluderandi stovnar á øllum stigum

- 16.1 Skerja í stórum allan harðskap og deyða í sambandi við harðskap allastaðni
- 16.2 Beint verður fyri misnýtslu, eyðræning, mannahandli og øllum harðskapi og pínslu í øllum líki móti børnum
- 16.3 Fremja rættartrygd á lands- og altjóða stigi, og øllum verður tryggjað somu atgongd til rættvísa rættargongd
- 16.4 Fyri 2030 verður ólógligur peninga- og vápnaf lutningur skerdur í stórum, og nógv meira verður gjørt við at finna aftur og bera aftur stolnar ognir og berjja niður skipað brotsmannavirksemi

-
- 16.5 Skerja munandi korrúpti3n og mutur í 3llum líki
 - 16.6 Menna munadyggar, ábyrgar og gjögnumskygðar stovnar á 3llum stigum
 - 16.7 Tryggja eftirfarandi, inkluderandi, luttakandi og umboðandi avgerðargongdir á 3llum stigum
 - 16.8 Útbyggja og styrkja lutt3ku hjá menningarlandum í altjóða stjórnarstovnum
 - 16.9 Fyri 2030 syrgja fyri, at 3ll fáa ein l3gligan samleika, heruppií f3ðisráseting
 - 16.10 Tryggja almenna atgongd til upplýsingar og verju av grundleggjandi frælsirættindum í samsvari við landsins l3gir og altjóða avtalur
 - 16.a Styrkja viðkomandi landsstovnar við millum 3ðrum altjóða samstarvi fyri at fáa til vega f3rleika á 3llum stigum, serstakliga í menningarlandum, til tess at forða fyri harðskapi og at berjja niður yvirgang og brotsverk
 - 16.b Fremja og halda uppi l3gir og politikkir um burðardyggja menning, ið fylgja meginregluni um ikki-mismun

MÁL 17:

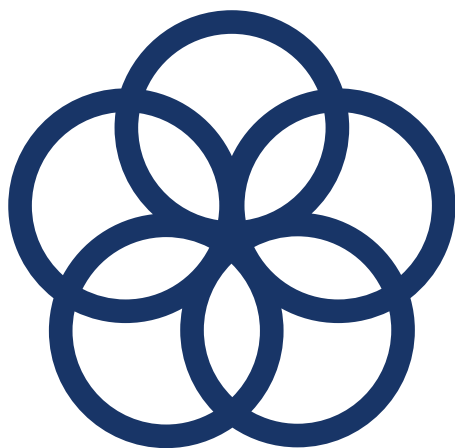
SAMSTARV UM HEIMSMÁLINI

Fyri at tað skal bera til at rækka hesum sera framsøknu málum, er neyðugt við heimsúmfatandi samstarvi, har stjórnir, samfeløg, felagsskapir, privati geirin, ST-skipanin og onnur brúka sítt tilfeingi og sín kapital. Serliga stóran týdning hevur tað, at vit veita stuðul til menningarland, um vit vilja, at framburðurin skal raka okkum øll.

Altjóða handil við menningarland er nógv vaksin farnu árinum, og serliga útflutningsvirðið er nógv vaksið. Sum heild er handilsjavnin hjá menningarlandum positivur. Minst mentu londini hava tó ikki havt so stóran vøkstur.

Ein liður í at kunna rækka málunum er, at vit hava góð hagtøl og góðar skrásetingar. Á tí økinum stendur ofta illa til í teimum fátækastu og minst mentu londunum.

17 SAMSTARV UM HEIMSMÁLINI

MÁL 17.

Styrkja amboðini at verkseta og stimbra Heimsfevnandi partalagið fyri burðardyggja menning

Fígging

- 17.1 Heimliga tilfeingisbúgvingin verður styrkt, millum annað við altjóða stuðli til menningarland, at bøta um evnini at krevja inn skatt og aðra inntøku
- 17.2 Ídnaðarlond skulu til fulnar røkja sína skyldu at veita almenna menningarhjálp (Official Development Aid, stytta ODA), heruppið lyftið hjá mongum ídnaðarlondum at rækka málinum, sum er 0,7 prosent av bruttutjóðarinntøkuni (Gross National Income, stytta GNI) fyri almenna menningarhjálp ODA/GNI til menningarland og 0,15 til 0,2 prosent av ODA/GNI til tey minst mentu londini; ODA-veitarar verða eggjaðir til at umhugsa at seta sær sum mál at lata teimum minst mentu londunum í minsta lagi 0,2 prosent av ODA/GNI
- 17.3 Fáa til vega eyka fígging til menningarland frá fleiri ymskum keldum

-
- 17.4 Menningarlandini skulu fáa hjálp at fáa langtíðar burðardygd í skuldarbyrðuna við samskipaðum politikkum, sum miða eftir at fáa útvegað skuldarfígging, skuldarsanering og skuldarumlegging, har tað er viðkomandi, og viðgera uttanlandsskuldina hjá sera skuldarbundnum, fátækum londum til tess at lætta um skuldartrýstið
- 17.5 Samtykkja og seta í verk íløgustimbrandi skipanir fyri tey minst mentu londini

Tøknifrøði

- 17.6 Økja norður-suður, suður-suður og tríhyrnings økissamstarv og altjóða samstarv um og atgongd til vísindi, tækni og nýskapan og at styrkja vitanardeiling eftir sínámillum avtalaðum treytum, millum annað við bøttari samskipan millum verandi skipanir, serliga á ST-stigi, og við einari heimsfevndari skipan at lætta um tøkni- og serstakliga menning og samstarv (Technology Facilitation Mechanism, TFM)
- 17.7 Virka fyri at menna, flyta og breiða út umhvørvisliga góða tækni til menningarland eftir góðum treytum, eisini fyri serprís og við fram-íhjátreytum, sum partarnir sínámillum semjast um
- 17.8 Fáa tøkni- og serstakliga frøðibankan at virka til fulnar eins og førleikamennandi skipanir í vísindum, tøkni- og nýskapan fyri tey minst framkomnu londini fyri 2017 og í størri mun nýta stuðlandi tøkni- og serstakliga frøðibankan og samskiptitøkni- og serstakliga frøðibankan

Byggja upp færleika

- 17.9 Økja altjóða stuðul til at seta í verk munadygga og miðvísa færleika-búgving í menningarlandum til at stuðla ætlanum hjá einstøku londunum at seta í verk øll Heimsmálini fyrri burðardyggari menning, eisini ígjøgnum norður-suður, suður-suður og tríhyrnings samstarv

Handil

- 17.10 Virka fyrri einari fleirtjóða handilsskipan fyrri øll undir Heimshandilsfelagsskapinum (WTO), sum er reglugrunndað, opin, sum ikki ger mismun og er rættlátað, m.a. við at koma á mál við samráðingunum í Doha menningarskránni (Doha Development Agenda)
- 17.11 Útflutningurin úr menningarlandum skal vaksa munandi, serstakliga verður miðað eftir at tvífalda partin av útflutningi kring heimin, ið kemur úr teimum minst mentu londunum fyrri 2020
- 17.12 Seta í verk varandi tollfría og kvotufríá marknaðaratgongd fyrri øll tey minst mentu londini, í samvari við avgerðir hjá Heimshandilsfelagsskapinum, millum annað við at tryggja, at framíhjáreglur fyrri upprunaland, galdandi fyrri innflutning frá teimum minst mentu londunum, eru gjøgnumskygdar og einfaldar og gera sítt til at lætta um marknaðaratgongdina

Skipanarlig evni

Samskiptan og samanhangur í politikki og stovnum

- 17.13 Styrkja stöðufesti í heimsmakrobúskapinum, eisini við samskiptan og samanhangi í politikkum
- 17.14 Styrkja samanhang í politikkum fyrir burðardyggja menning
- 17.15 Hava virðing fyrir rættinum at gera politikkir og leiðsluni í einstaka landinum at gera og seta í verk politikkir at basa fátækradømi og fremja burðardyggja menning

Partaløg við fleiri áhugapørtum

- 17.16 Styrkja *Heimsefavnandi partalagið fyrir burðardyggja menning* (Global Partnership for Sustainable Development), stuðlaður av partaløgum við fleiri áhugapørtum, ið skulu fáa til vega og deila sínamillum vitan, serkunneika, tøkniþróði og fíggarligt tilfeingi, alt fyri at stuðla øllum londum at rækka Heimsmálunum, serstakliga í menningarlandunum
- 17.17 Eggja til og virka fyrir munadyggum partaløgum, ið eru almenn, almenn-privat ella umboðandi áhugafelagsskapir, og byggja á royndir og tilfeingisútvegandi virkisætlanir í partaløgum

Dátur, eftirlit og ábyrgjan

- 17.18 Fyri 2020 skal stuðulin til førleikabúgving til menningarland økjast, eisini fyri tey minst mentu londini og smá oyggjaríki í menning, til í stórum at økja tøku nøgdina av hádygdar-, rættstundis og álítandi dátum, sum eru sundurgreinaðar eftir inntøku, kyni, aldri, rasu, etnisiteti, migratoriskari støðu, breki, staðseting og øðrum eyðkennum, sum eru viðkomandi í landssamanheingi
- 17.19 Fyri 2030 verður bygt á verandi átøk at menna mátingarhættir til at máta framburð í burðardyggari menning, sum kann koma afturat BTÚ, og stuðla hagtalsligu førleikamenningina í menningarlandum.